

I n f o r m a c e

ke kyanidové havárii na Labi v lednu 2006

(stav: 6. 9. 2006)

1. Příčina havárie

Příčinou havárie byl nežádoucí únik koncentrovaných silně toxických odpadních kyanidových vod z Lučebních závodů Draslovka, a.s. Kolín (LZD), způsobený selháním lidského faktoru v kombinaci s technickou závadou na signalizačním zařízení. Na průběh a rozsah následků havárie mělo zásadní vliv selhání původce havárie, který ji neohlásil kompetentním institucím. Nepríznivý vliv měly i klimatické podmínky – zejména silné mrazy (cca -15°C), které jednak způsobily intenzivnější akutní toxické působení kyanidů na ryby a také zpomalily přirozené odbourávání kyanidů ve vodách Labe.

Únik kyanidů nebyl provázen nebezpečnými látkami jiného typu. Havárie je příkladem havárie způsobující akutní toxicitu prostředí s možnou relativně rychlou restitucí rybí populace (několik let).

2. Průběh havárie

K úniku kyanidů z areálu LZD, které se zabývají výrobou kyanidové chemie, došlo v ranních hodinách 9.1.2006. Havárie z hlediska úhynu ryb zasáhla úsek Labe od Kolína až po soutok s Vltavou; na celém dolním Labi nebyl zaznamenán v průběhu havarijní situace žádný úhyn ryb. K havarijnímu úniku nedošlo při standardním technologickém procesu, ale při odstávce a čištění technologického zařízení, kdy byla ve vypouštěných odpadních vodách řádově vyšší koncentrace kyanidů oproti normálnímu provozu a také došlo k přetečení a úniku nedostatečně vyčištěných odpadních vod z detoxikačních nádrží do dešťové vpusti a následně do Labe. Současně došlo k poruše míchání v detoxikační jímce a tím se zhoršila účinnost procesu přeměny toxické formy kyanidu na jeho nejedovatou stabilní formu komplexní sloučeniny.

První hlášení o úhynu ryb obdržela ČIŽP ve čtvrtek 12.1.2006 ráno, a to z Poděbrad a Nymburka. Neprodleně bylo zahájeno ve spolupráci s Povodím Labe, s.p. šetření. V první fázi bylo vyloučeno, že příčinou úhynu ryb je kyslíkový deficit. Byly odebrány vzorky vody a ryb k analýze. Výsledky analýz v pátek 13.1. prokázaly zvýšený obsah celkových kyanidů, ale bylo nutné odebrat další vzorky vod pro stanovení toxických kyanidů. Probíhaly práce s cílem zjištění rozsahu a původce havarijního znečištění, kdy ČIŽP začala prověřovat chemické výroby v areálu LZD Kolín. V ten den byl na základě posouzení dostupných informací a dále s ohledem na to, že u níže ležících zdymadel Kostomlátky a Hradištko nebyl úhyn ryb zaznamenán, vysloven ČIŽP a Povodím Labe, s.p. předpoklad, že kontaminace vod odezní po naředění pod soutokem Labe s Jizerou. Tento předpoklad se však nepotvrdil a navíc výsledky analýz vzorků vody prokázaly výrazné překročení přípustného obsahu toxických kyanidů, a proto bylo neprodleně dne 16.1. 2006 zasláno Mezinárodní hlavní varovnou centrálou (MHVC) na dispečinku Povodí Labe, s.p. Hradec Králové hlášení MHVC v Drážďanech a sekretariátu MKOL. V ten den matematický model šíření kontaminace předpokládal, že již značně naředěné znečištění dosáhne území Německa za necelých 3,5 dne. V profilu Schmilka byl vzestup koncentrace celkových kyanidů zaznamenán odpoledne 19.1.2006. Povodí Labe, s.p. nadále provádělo specializovaný monitoring a také jednáním s Povodím Vltavy, s.p. byl dohodnut zvýšený průtok vody z Vltavy, což pří-

znivě přispělo k nařazení znečištění z toku Labe. Na základě shromážděných zjištění ČIŽP LZD Kolín teprve 17.1.2006 přiznaly únik toxické látky.

Imisní standard přípustného znečištění povrchových vod dle nařízení vlády ČR č. 61/2003 Sb. pro CN_{celk} 0,7 mg/l nebyl v Labi překročen vyjma Labe v Kolíně díky přítoku odpadních vod z LZD, kde byla 13.1. ve výpusti naměřena hodnota 2,4 mg/l. Hodnota pro CN_{tox} 0,01mg/l byla překročena, její maximum bylo zjištěno v Nymburce, a to 0,316 mg/l. Vlna kyanidového znečištění prošla hraničním profilem Hřensko/Schmilka 21.1.2006. Na německé straně bylo maximum celkových kyanidů naměřeno v pátek 20.1.2006 a jejich hodnota dosahovala 0,029 mg/l, imisní limit pro přípustné znečištění celkovými kyanidy pro pitnou vodu (0,05 mg/l) tedy nebyl dosažen. V neděli 22.1.2006 poklesla koncentrace celkových kyanidů v profilu Schmilka na 0,012 mg/l.

Havarijní znečištění povrchových vod Labe, včetně všech nežádoucích následků a souvisejících škod, se stalo předmětem šetření v rámci správního řízení České inspekce životního prostředí (ČIŽP), které bylo zahájeno 31.1.2006 s tím, že bylo zřejmé, že pro stanovení výše pokuty budou kvalifikovány tyto správní delikty:

- porušení povinností při nakládání s odpadními vodami (nepovolené vypouštění odpadních vod z výroby chemického průmyslu) a nedodržení povinností při vzniku havárie na vodách, které vyplývají ze zákona ČR č. 254/2001 Sb., vodní zákon,
- porušení povinností podle zákona ČR č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami a chemickými přípravky, v platném znění.

3. Informace o monitoringu a důsledcích havárie

3.1 Podzemní voda

Vzorky podzemní vody byly odebírány Povodím Labe, s.p., Českým hydrometeorologickým ústavem (ČHMÚ) a výsledky prokázaly, že imisní standard přípustného znečištění zdrojů pitné vody 0,05 mg celkových kyanidů/l nebyl překročen. Pro posouzení možnosti ovlivnění významných vodohospodářských zvodní byla také vyžádána podrobnější data od provozovatelů jímacích objektů v blízkosti Labe pro odběr vody k pitným účelům v úseku Kolín – Káraný (VODOS, s.r.o. Kolín; Vodovody a kanalizace Nymburk, s.r.o.; PVK, provoz Káraný), která rovněž nepotvrdila přítomnost kyanidů v kvartéru mělké zvodně v blízkosti Labe. V současné době probíhá standardní kontrola jakosti odebírané podzemní vody.

3.2 Povrchová voda

Povodí Labe, s.p. provádělo zvýšený monitoring, který byl ukončen dnem 23.1.2006, kdy analýzy všech vzorků z profilů podél celého toku Labe pod Kolínem byly negativní. Nyní probíhá standardní monitoring.

3.3 Ryby a benthos

Ryby hynuly v úseku dlouhém 83 km až k soutoku s Vltavou. Po havárii byl vysloven odhad cca 6-10 t uhynulých ryb a škoda na rybách byla vyčíslena na 414 tis. Kč. Obnova rybí osádky se předpokládá za 3-4 roky s náklady cca 2 mil. Kč.

Výzkumný ústav vodohospodářský T.G.M. Praha (VÚV) provedl v létě odběr potěru s cílem posoudit přirozenou reprodukci rybí populace v místě havárie a pod ním. Odběr potěru se usku-

tečnil na zhruba 20ti profilech (1x nad místem havárie, ostatní směrem k hranici SRN). Výsledky ještě nejsou definitivně vyhodnoceny co se týká druhového zastoupení. Výsledky o počtu potěru jsou optimistické jak v profilu Lysá nad Labem tak i v profilu Děčín.

Agentura ochrany přírody a krajiny se nedomnívá, že by došlo k výraznějšímu poškození některých populací živočichů.

3.4 Sedimenty a plaveniny

Standardní sledování sedimentů a plavenin provádí VÚV, ČHMÚ a Povodí Labe, s.p. Odbor ochrany vod MŽP nemá žádné varovné signály.

4. Opatření

LZD Kolín provedl organizační opatření ke snížení rizika úniků nedostatečně zneškodněných odpadních vod – např. zkrácení intervalu kontroly naplnění detoxikačních jímek, zvýšení četnosti kontrolních odběrů těchto odpadních vod, přijal zásadní změnu způsobu zneškodnění odpadních vod v provozu výroby kyanidů v době jeho odstávky atp.

Dne 16.2.2006 ČIŽP spolu s Krajským úřadem Středočeského kraje provedly mimořádnou kontrolu společnosti LZD, a.s. Kolín podle zákona ČR č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií, se závěry v prospěch zesílení preventivních opatření – mimo jiné aktualizovat vodohospodářský havarijní plán, aktualizovat bezpečnostní dokumentaci (byla schválena v létě roku 2005) s ohledem na uvedení nové chemicko-biologické čistírny odpadních vod. Zahájení zkušebního provozu se předpokládá v listopadu 2006. Toto opatření bude doplněno vydáním nového povolení k vypouštění odpadních vod s přísnějšími limity oproti dosavadnímu stavu. To je i v souladu s provedeným vrchním vodoprávním dozorem z 2.5.2006 ze strany odboru ochrany vod MŽP ČR.

Dne 23.5.2006 zahájila Česká inspekce životního prostředí s LZD a. s. Kolín správní řízení ve věci uložení opatření k nápravě závadného stavu s cílem zabezpečit a modernizovat proces čištění kyanidových odpadních vod a tím zabránit vzniku nežádoucích havarijních situací v kvalitě povrchových vod Labe v souvislosti s nedovoleným vypouštěním toxických kyanidových odpadních vod. Preventivní opatření by měly pro LZD a.s. Kolín znamenat výdaje v úrovni prvních desítek miliónů Kč.

Provoz LZD je kontrolován ze strany ČIŽP pravidelně každý rok v souladu se zákony ČR č. 254/2001 Sb., vodní zákon a č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií.

Pracovní skupina „Havarijní znečištění vod“ (H) Mezinárodní komise pro ochranu Labe (MKOL) připravila návrh novelizace Mezinárodního varovného a poplachového plánu Labe, ve které jsou zohledněny poznatky a zkušenosti získané detailním vyhodnocením této havárie. Tento návrh bude projednán na 19. zasedání MKOL v říjnu 2006.

5. Pokuty a kompenzace

Rozhodnutími Krajského úřadu Středočeského kraje byly LZD a. s. Kolín ve správním řízení na základě zákona o prevenci závažných havárií uloženy pokuty ve výši 50 tis. Kč za nesjednané pojištění a dále ve výši 400 tis. Kč za pozdní ohlášení havárie. K tomuto druhému rozhodnutí se LZD a. s. Kolín odvolal a odvolací orgán Odbor výkonu státní správy Praha snížil výši pokuty na 100 tis. Kč.

Česká inspekce životního prostředí udělila LZD a. s. Kolín rozhodnutím ze dne 22.5.2006, které nabylo právní moci dne 7.6.2006, pokutu ve výši 2 mil. Kč za nedovolené vypouštění vod s obsahem nebezpečných látek do vod povrchových v rozporu s pravomocným rozhodnutím a za porušení povinností stanovených vodním zákonem neohlášením havárie. Podle výsledků posudku soudního znalce, který byl součástí správního řízení ČIŽP a následně podle sdělení ČIŽP, uniklo z LZD, a.s. Kolín v 30ti m³ odpadních vod 600 kg celkových kyanidů, z toho 100 kg kyanidů v toxické formě. ČIŽP přikládá zvýšený důraz na provedení takových preventivních opatření, která zamezí vzniku nežádoucích havarijních situací na Labi v budoucnu, viz 3.odstavec kap.4).

LZD a.s. Kolín sdělila, že se po havárii dohodla s rybáři na kompenzaci škod ve výši 2 mil. Kč.